Kamu Kesiminin Yapısı, Bileşimi ve Büyüklüğü

Kamu Kesimi: Kamu mülkiyeti altında bulunan kurum ve kuruluşlardan oluşan kesimdir. Mülkiyet ilişkisi kamu ile özel kesimi birbirinden ayıran en temel unsurdur.

Kamu kesiminde yer alan birçok kurum ve kuruluşun örgütlenmesi, yönetim biçimi, personel istihdam etmeleri birçok konuda bağlı bulundukları yasalar özel kesimden farklıdır.

Kamu kesiminin;

- ✓ Kamu kuruluşlarının bazılarında mal ve hizmet üretiminde bulunulur (şeker, ayakkabı vb üretim).
- ✓ Bazılarında düzenleyici ve eşgüdüm sağlayıcı işlevler vardır (adalet, savunma).

Kamu faaliyet alanı ile piyasa arasındaki sınır nerede başlamalıdır?

Kamu kesimi ne kadar genişlemelidir?

Kamu kesimi hangi alanları piyasaya bırakmalıdır?

KAMU KESİMİ ÖZEL KESİM AYIRIMI

Kamu Kesimi İdari olarak;

1. Merkezi Yönetim

2. Yerel Yönetimler

3. Kamu İşletmeleri

Kamu Kesiminin Sınırlarının Çizilmesi

1. Kaynak Kullanımı (Devlet hangi kaynakları nerde kullanır?)

2. Harcama Yapma (Kamu kesimi ne kadar harcama yapar?)

3. Üretim Yapma (Devlet ne üretir?)

4. Mülkiyet (Kamu kesimi nelerin mülkiyetine sahiptir?

5. Özel Kesim Üzerinde Kontrol (Devlet neyi kontrol eder?)

Kamu Kesiminin Kapsamındaki Kurumlar

Türkiye'de kamu kesiminin kapsamında;

1. **Genel bütçeli kuruluşlar**
2. **Özel (Katma) bütçeli kuruluşlar**
3. **Yerel yönetimler**
4. **Kamu iktisadi teşebbüsleri**
5. **Döner sermayeli kuruluşlar**
6. **Sosyal güvenlik kuruluşları**
7. **Bütçe dışı fonlar**

yer almaktadır.

Kamu kesiminde bazı kamu kuruluşlarının bütçeleri bütçenin temel ilkelerinden olan genellik ve birlik (teklik) ilkelerine aykırı olarak düzenlenmektedir. Giderlerini özel gelirleri ile karşılayan ve genel bütçe dışında yönetilen kamu kuruluşlarının bütçelerine **özel (katma) bütçe**, bu kuruluşlara da **özel (katma) bütçeli idare** denir. Genel bütçeden katma bütçelere yapılan **hazine yardımı Maliye Bakanlığı'nın transfer harcamaları** içinde yer alır. Türkiye'de özel (katma) bütçeli idarelerin genel olarak temel gelirini **hazine yardımı** oluşturmaktadır.

Genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak çalışan, ticari ve sınai nitelikte faaliyette bulunan fon işletmelerine **döner sermayeli işletme** adı verilir. Döner sermayeli işletmelerin bilançoları Maliye Bakanlığı ve Sayıştay tarafından denetlenmektedir.

Bütçe dışı fonlar; geliri ve gideri bütçe içinde yer almayan ve temel bir bölümü mali mevzuata bağlı olmayan kaynak ve harcama dengeleridir.

Yerel yönetimler; il, belediye ve köy halkının mahalli ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır.

Türkiye'de üç tür yerel yönetim:

- ✓ İl özel idareleri
- ✓ Belediyeler
- ✓ Köyler

Kamu Harcamalarının Bileşimi

Reel Harcamalar

- Ekonomide reel olarak kaynak kullanılarak yapılan harcamalardır. Bu harcamalar **1. kamu tüketimi 2. kamu yatırımı** şeklindedir. GSYİH hesaplanırken tüketim harcamaları unsuru altında özel tüketim harcamaları yanında kamu tüketim harcamaları da yer alır. Bunlar bütçe harcamaları içinde cari harcamalar olarak adlandırılır. Cari harcamaların büyük bir kısmı personel harcamalarından oluşur.

Transfer Harcamaları

- Transfer harcamaları, ekonomide kaynak yaratan değil mevcut kaynakları bir kesimden diğer bir kesime aktaran harcamalardır. Bu harcamalar iktisadi, mali ve sosyal transfer harcamaları şeklinde olabilir.

Kamu Harcamalarının Bileşimi

Vergi Harcamaları: Bütçe içinde yer almadığı halde, kamu gelirlerinde azalmaya neden olduğu için harcama olarak nitelendirilir. Bu harcama türü, belirli sektörleri, faaliyetleri veya kişileri teşvik etmek için vergi ödeyicilerinin bazı giderlerini vergi matrahlarından kısmen ya da tamamen düşürmeleri veya hiç mükellef olmamaları sonucu daha az vergi ödemeleri veya hiç vergi ödememeleri nedeniyle vergi gelirlerinde görülen azalmadır.

Kamu Kesiminin Büyüklüğünün Ölçülmesi

1. Kamu Harcamaları ve Vergiler

1
- Kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı

2
- Reel kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı

3
- Kamu nihai tüketiminin ve kamu sermaye oluşum harcamalarının GSYİH içindeki payı

4
- Toplam vergilerin GSYİH içindeki payı

- Kamu kesimi büyüklüğünün ölçülmesinde diğer ölçütler; kamu kesimindeki istihdamın toplam istihdamdaki payı ve kamu yatırımlarının toplam yatırımlardaki payı

Kamu Kesiminin Büyüklüğünün Ölçülmesi

2. Kamu Açıkları ve Kamu Borçları

1

- Kamu kesimi açıklarının GSYİH içindeki payı (Kamu kesimi açıkları a) Merkezi hükümetin bütçe açıkları b) konsolide kamu kesimi açıkları (merkezi+ yerel yönetimler+ KİT'ler+ sosyal güvenlik kuruluşları+ fonlar))

2

- Kamu borçlanmasının GSYİH içindeki payı (Kamu borçlanması a) Resmi ya da özel kuruluşlardan kredi almak yoluyla b) devlet borç kağıtları ihracı yoluyla)

Türkiye'de Kamu Harcamalarına İlişkin Yeni Sınıflandırmalar

1

- **Genel Yönetim**
- **1. Merkezi Yönetim:** Bu grupta devletin temel fonksiyonlarını yerine getiren kamusal ve yarı kamusal mal üreten kurumlar yer alır.
- **2. Yerel Yönetim:** Merkezi yönetim gibi kamusal hizmet sunan ancak sundukları hizmetin faydasının yayılma ölçeği belirli bir bölge ile sınırlı olan yönetim birimleri
- **3. Sosyal Güvenlik Kurumları**

2

- Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)
- 1. İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT)
- 2. Kamu İktisadi Kuruluşları (KİK)

Kamu Açıkları ve Kamu Borçlanmasının İktisadi Etkilerini İnceleyen Teoriler

1

- **Klasik Teori:** Kamu açıklarının dolayısıyla kamu borçlanmasına başvurmanın tek yolu bu açıklara neden olan harcamaların uzun döneme yayılan yatırım harcamaları olmasıdır. Bu şekilde borçların faiz ödemesi bu yatırımların gelecekteki gelirleri ile karşılanmaktadır.

2

- **Keynesyen Teori:** Kamu harcamaları çarpan etkisiyle geliri artıracak ve konjonktürün büyüme dönemlerinde artan oranlı tarifenin varlığı istikrar sağlayıcı olacak ve vergi gelirleri otomatik olarak artacaktır. Böylece kamu açıklarının daralması sağlanacaktır.

3

- **Kamusal Seçiş Teorisi:** Keynesyen görüşün bütçe açıklarını bir politika aracı olarak meşrulaştırmasına en büyük tepki kamusal seçiş paradigmasını benimsemiş iktisatçılardan gelmiştir. Kamu borçlanmasının en çok gelecek nesillere yük getireceği nedeniyle eleştirmişlerdir.

4

- **Ricardo'cu Denklik Teoremi**: Barro tarafından, kamu borçlanması ile vergileme tercihleri karşısında bireylerin tarafsız kalacağı görüşünü savunan Ricardo'ya atfen geliştirilen bir teoridir. Teoriye göre, bireyler bugünkü ödemekten vazgeçtikleri verginin gelecek nesiller tarafından ne kadar ödeneceğini tam olarak bilmekte ve bugünkü tasarruflarını gelecekte ödenecek bu verginin bugünkü değeri kadar artırmaktadırlar.

Kamu Kesiminin Büyümesini Açıklayan Teoriler

1

- **Wagner Yasası:** Wagner kamu harcamalarının artışını genel bir kural olarak ülkelerin gelir düzeylerinin artışı ile açıklamıştır. Wagner yasasına göre, gelir arttıkça kamu harcamalarının gelir içindeki payının da artacağını iddia eder. Wagner yasasına göre, kamu harcamalarının gelir esnekliği 1'den büyüktür. **Kamu harcamalarının artışının nedeni:** **1.** Eğitim, sağlık gibi harcamalarının artışı gelir artışından fazladır. Yani lüks mal niteliğindedir. **2.** Kalkınmada devletin uygun bir ortam yaratması için güvenlik, adalet ve genel idare harcamalarının artması gerekir. **3.** Büyüme ve kalkınma ile birlikte altyapı hizmetleri gibi büyük ölçekli ve tekel niteliğinde olan hizmetlere ihtiyaç artar.

2

- **Peacock-Wiseman Sıçramalı Artış Hipotezi:** Peacock-Wiseman kamu harcamalarının Wagner hipotezinde olduğu gibi sürekli bir seyir içinde değil, sıçramalarla artacağı hipotezini ileri sürmüştür. Buna göre,savaş gibi belirli olağanüstü durumlarda devletin harcamaları artar ve bu artış beraberinde vergilerin artmasını da zorunlu kılar.

3

- **Baumol Hipotezi:** Kamu kesiminin ekonomideki payının artışını nisbi fiyatlar ile açıklamıştır. Baumol ekonomiyi verimli ve verimsiz olmak üzere i2 sektöre ayırmıştır. **Verimli sektör**; örneğin imalat sanayi sermaye yoğundur ve bu sektördeki ücret artışları verimlilik artışına dayandığı için fiyatları artırıcı etki yapmaz.Verimsiz sektör; daha çok hizmet sektörü gibi emek yoğundur ve bu sektörde yıllar içinde verimlilik artışı olmaz.

Piyasa Ekonomisi ve Kamu Ekonomisi

Piyasa Ekonomisi: Temeli esas itibariyle özel teşebbüse ve serbest rekabete dayanan, kaynakların dağılımında yine esas itibariyle fiyat mekanizmasının ve dünya fiyatlarının hakim kılındığı, devlet müdahale ve yatırımlarının asgari düzeye indirildiği ve kamu sektörünün GSMH içindeki payının düşürüldüğü, kamu yatırımlarının ise daha ziyade altyapı yatırımlarına kaydırıldığı bir ekonomik sistem

Piyasa ekonomisinde;

- ✓ Dış ticaret alanında ve döviz işlemlerinde de serbestlik
- ✓ Korumacılık terk edilerek ithalatta liberasyon
- ✓ Çoklu veya katlı döviz kuru yerine tek döviz kuru
- ✓ İçe dönük ithal ikamesine dayalı sanayileşme yerine, fiyat mekanizmasını, dünya piyasa fiyatları ve denge döviz kuru ilkesi uygulamaları çerçevesinde ihracata yönelik bir ekonomi

•Piyasa Ekonomisinin Temel Özellikleri

1. Ferdiyetçilik ve Özel Mülkiyet
2. Rasyonellik
3. Tam Rekabet ve Görünmeyen El
4. En İyinin Yaşaması

- ✓ Öncelikle üretim araçlarının özel mülkiyete ait olması gerekir. Üretim ve yatırım kararları piyasa koşullarını değerlendiren girişimciler tarafından alınmalıdır. Üreticilerin kendi aralarında, üretim faktörü sahipleri ile girişimciler arasında ve üreticiler ile tüketiciler arasında mübadele ve sözleşme özgürlüğü bulunmalıdır.
- ✓ Ekonomide toplumsal işbölümü mevcut olmalı ve meşru kabul edilmelidir.
- ✓ Piyasalara giriş ve çıkış serbest olmalıdır. Mal, hizmet ve faktör fiyatları arz ve talep koşullarına göre belirlenmelidir. Rekabetçi serbest fiyatların kaynakları merkeziyetçi olmayan bir biçimde tahsis etmesi sağlanmalıdır. Tüketici tercihleri üretim kararlarının alınmasında ve fiyatların belirlenmesinde etkili olmalıdır. Piyasa hakkında bilgi edinmenin maliyeti çok düşük olmalı, bilgiye erişim kolaylaşmalıdır.
- ✓ Devlet piyasalardaki aksaklıkları gidermekle yükümlü olmalı ve sınırlı bir vergi yüküyle ekonomide küçük bir yer tutmalıdır.

- Piyasa ekonomisinde üretim faaliyetlerini kişilerin fiyat ödeyen talepleri belirler. Kişilerin talebini ise üretim faaliyetine aktardıkları gelirleri belirler.
- Piyasada üretim faaliyetlerini piyasa talebi, kamu ekonomisinde siyasal talep belirler.

- KİT'lerin serbest rekabet koşullarına uygun olarak rekabete açık koşullarda yaptıkları üretim piyasa faaliyetidir. Kamu ekonomisinin konusu değildir. Buna karşılık etkin üretim gerekçesi ile kamu kesimine alınmış olan doğal tekellerin faaliyetini piyasa talebi düzenler, fakat tekel durumu sebebiyle fiyatlara kamu yetkilileri karışır. Bu nedenle faaliyetlerin tekel şartlarından kaynaklanan bir siyasal boyutu vardır.

•Kamu Kesiminin Kapsamındaki Kurumlar

•Türkiye'de kamu kesiminin kapsamında;

1. **Genel bütçeli kuruluşlar**
2. **Özel (Katma) bütçeli kuruluşlar**
3. **Yerel yönetimler**
4. **Kamu iktisadi teşebbüsleri**
5. **Döner sermayeli kuruluşlar**
6. **Sosyal güvenlik kuruluşları**
7. **Bütçe dışı fonlar**

• **yer almaktadır.**

• Kamu kesiminde bazı kamu kuruluşlarının bütçeleri bütçenin temel ilkelerinden olan genellik ve birlik (teklik) ilkelerine aykırı olarak düzenlenmektedir. Giderlerini özel gelirleri ile karşılayan ve genel bütçe dışında yönetilen kamu kuruluşlarının bütçelerine **özel (katma) bütçe**, bu kuruluşlara da **özel (katma) bütçeli idare** denir. Genel bütçeden katma bütçelere yapılan **hazine yardımı Maliye Bakanlığı'nın transfer harcamaları** içinde yer alır. Türkiye'de özel (katma) bütçeli idarelerin genel olarak temel gelirini **hazine yardımı** oluşturmaktadır.

- Genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak çalışan, ticari ve sınai nitelikte faaliyette bulunan fon işletmelerine **döner sermayeli işletme** adı verilir. Döner sermayeli işletmelerin bilançoları Maliye Bakanlığı ve Sayıştay tarafından denetlenmektedir.
- **Bütçe dışı fonlar;** geliri ve gideri bütçe içinde yer almayan ve temel bir bölümü mali mevzuata bağlı olmayan kaynak ve harcama dengeleridir.
- **Yerel yönetimler;** il, belediye ve köy halkının mahalli ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmıştır.
- **Türkiye'de üç tür yerel yönetim:**

✓ İl özel idareleri

✓ Belediyeler

✓ Köyler

Karma ekonomi, ekonomik faaliyetlerde hem devletin, hem de özel teşebbüsün birlikte yer aldığı ekonomik sistemi ifade etmektedir. Ulusal savunma gibi hizmetler, sadece devlet tarafından sunulabildiğinden, gelişmiş ekonomilerin bir çoğunda devlet ekonomik faaliyetlerin bir kısmına iştirak etmektedir. Bununla beraber, özel teşebbüsün ağırlıkta olduğu birçok ülkede kamu faaliyetleri de geniş bir alana sahiptir.

Bazı karma ekonomilerde, birçok endüstride büyük oranda kamu payı bulunmaktadır. **Ulaşım ve belediye hizmetleri** buna örnektir. Bazı ülkelerde ise, devletin gözetimi altında özel sektör monopollerine izin verilmektedir. Böyle bir durumda devletin katkısı sembolik düzeyde kalmaktadır. Diğer bir kamu faaliyeti de özel sektörle işbirliği içinde, devlet planlama teşkilatının yol göstericiliği altında yatırım ve üretim amaçlarını belirlemesidir. Böyle bir çerçeve içinde, ekonomik faaliyetler özel teşebbüs tarafından gerçekleştirilirken, devlet de ekonomide belirlenen önceliklere göre kontrol görevini yerine getirmektedir.

Karma ekonomik sistem içinde devlet, kamu sektörü için emredici ve özel sektör için yol gösterici bir rol oynamaktadır.

Karma ekonomi düzenini benimseyenlere göre; kapitalist düzen **"liberalizme"** dayanmaktadır. Bu toplumsal görüşte kişinin hakları ve çıkarları her şeyin üstünde tutulduğundan toplumun çıkarları ihmal edilmektedir. Kapitalizmin karşısında yer alan **"sosyalizm"de** ise, toplumun çıkarları her türlü kişisel çıkarın üstünde tutulmaktadır. Oysa **"karma ekonomi"** düzeninde, anılan iki sistemin taşıdığı temel çelişkiler çözülmüş, yani kamu yararıyla kişisel çıkar bağdaştırılmıştır.

Kamusal Karar Alma (Kamu Tercihi İktisadı)

Kamu Tercihi, kelime anlamı olarak seçenekler arasında seçim yapma işlemini ifade eden **"tercih"** ve halkı ifade eden **"kamu"** kavramlarından oluşmakta ve **"halkın tercihi"** anlamına gelmektedir. Fakat gerçekte halkın kendisi tercihte bulunamaz. Tercihte bulunanlar bireylerdir ve bu tercihler **"özel"** ya da **"kamusal"** nitelik taşıyabilir. Kişi, yaşamını devam ettirmek için özel tercihlerde bulunur. Fakat seçenekler arasından kendisi yanında başkaları için de bir seçim yaptığında **"kamusal tercihler"** söz konusu olur.

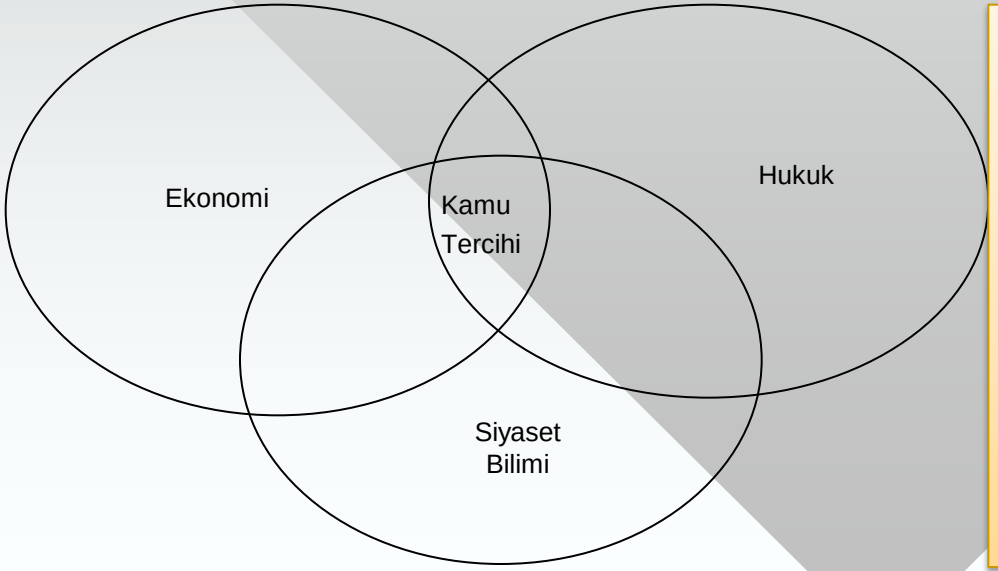

Kamu Tercihi'nin ekonomi biliminin araç ve yöntemlerini kullanarak analiz ettiği ve normatif öneriler sunduğu politika bilimine ilişkin konular; oylama kurallarından seçmenlerin davranışlarına, çıkar gruplarının oluşumu ve işleyişinden bürokrasinin amaç ve etkilerine kadar çok geniştir.

Kamusal Karar Alma (Kamu Tercihi İktisadı)

	Piyasa Ekonomisi	Kamu Ekonomisi
Talep yanı	Tüketiciler	Seçmenler, baskı grupları
Hedef Fonksiyonu	Fayda Maksimizasyonu, vergilerin düşürülmesi	Hizmetlerin artırılması
Arz yanı	Firmalar	Politikacılar, bürokratlar
Hedef Fonksiyonu	Kar Maksimizasyonu	Politikacılar: oy maksimizasyonu Bürokratlar: etki alanı maksimizasyonu
Tercih Bildirme Aracı	Ödemeye hazır olan fiyat	Oylama
Çıktı	Özel mal/hizmet	Kamu Hizmeti

Kamu Tercihi teorisi, esas olarak ekonomi teorisinde oldukça ayrıntılı analizler için geliştirilmiş araç ve metotları almakta ve bu araç ve metotları **politik sürece**, **kamu sektörüne**, **politikaya** ve **kamu ekonomisi**ne uygulamaktadır. Kamu Tercihi analizi, ekonomi teorisinde olduğu gibi, kamu sektöründeki bireysel aktörlerin; örneğin seçmenlerin, yönetime aday olanların, milletvekillerinin, siyasi partilerin liderlerinin ya da parti üyelerinin ve bürokratların davranışlarını, gözlemlediğimiz ve gözlemleyebileceğimiz sonuçlarının bileşimi ile ilişkilendirmeye çalışmaktadır.

Sosyal Tercih ve Kamu Tercihi

Sosyal tercih (social choice) ile **kamu tercihi** (public choice) kollektif tercihleri analiz eden iki farklı teoridir.

Kollektif tercih, bir toplumun üyeleri olan bireylerin tercihleri ile devlet tarafından yapılan kollektif tercihler arasındaki ilişkileri inceler. Kollektif tercih teoreminin inceleme alanı, toplumda yer alan bireylerin siyasal süreçteki tercihlerinin nasıl toplanacağı ve böylece tutarlı toplumsal tercihlere nasıl ulaşılacağıdır.

Kollektif tercih sorununa ilişkin iki farklı inceleme alanı; **Sosyal Tercih teorisi** ve **Kamu Tercihi teorisi**dir.

Sosyal Tercih teorisi; piyasa dışı karar alma sürecine ilişkin kurumsal yapıyı incelemez, sadece tercihler üzerine odaklanır. **Kamu Tercihi teorisi** ise tercihlerden ziyade politik sürece ilişkin kurumsal yapıyı inceler. **Örneğin;** kollektif tercihin gerektirdiği kurallar nelerdir ve bu kurallar süreçteki unsurların davranışlarını nasıl etkiler?

Sosyal Tercih ve Kamu Tercihi

Sosyal Tercih daha çok kamu çıkarı varsayımına dayalı iken, **Kamu Tercihi** kişisel çıkar varsayımını esas almaktadır.

Politik bilimcilerin yararlandığı **kamu çıkarı (sosyal çıkar) yaklaşımı;** **sosyal refah kavramı**, **sosyal sözleşme** ve **devlet teorileri**yle açıklanır.

Bu yaklaşımda birey, sosyal tercihleri yapan kurumlara hizmet eden bir birim niteliğindedir. Sosyal tercih analizinde bireyin rolü, seçimi yapan örgütler içerisinde bir vasıta olma durumundadır. Dolayısıyla kamu çıkarına hizmet etmek için var olan bu grup ve örgütlerin davranışları incelenmektedir. Grupların tercihlerde bulunduğu düşünülmekte ve devletin kendisini oluşturan bireylerden bağımsız bir olgu olduğu varsayılmaktadır.

Kamusal Seçiş Teorisinin Temel Varsayımları

19. yy'da İtalyan iktisatçılardan Panteleoni, De Viti De Marco, Mazzola kamu kesiminin analizinin politik düzeyden bağımsız olamayacağı görüşünü savunmuşlardır.

Kamusal seçiş ekolü Wicksell adlı iktisatçıdan da etkilenmiştir. Wicksell, kamu ekonomisinin kamusal karar alma süreci (seçmenlerin doğrudan ya da temsilcileri yoluyla hangi kamusal mal ve hizmetlerin ne düzeyde üretileceği ve maliyetlerinin nasıl paylaşılacağına karar verilmesi) ile birlikte ele alınmasını savunur. Wicksell'e göre Pareto anlamında bir etkinliğe ulaşabilmek için oybirliği ya da yaklaşık oybirliği kuralı geçerlidir.

Wicksell'in bu tezi kamusal seçiş ekolünün kurucusu Buchanan'ın kamu maliyesi kuramı üzerinde etkili olmuştur. Kamusal seçiş ekolüne göre, toplumda vergi ve harcamalarının düzeyine ve bileşimine nasıl karar verildiğine ilişkin kurumsal yapı ortaya çıkacak sonuçlar üzerinde etkilidir. Siyasi aktörlerin davranışları kurumların ve kuralların seçimine göre değişmektedir.

KAMU TERCİHİ TEORİSİNİN TEMEL İLKELERİ

1. ***Metodolojik Bireyselcilik***

2. ***Rasyonalite ve Maximand İlkesi***

3. ***Politik Mübadele (Catallaxy) İlkesi***

Metodolojik Bireyselcilik

Toplumdaki bütün ekonomik ve sosyal kararlar birey tercihlerine göre belirlenir.

Bu yaklaşıma göre birey, bir bakıma kollektif kurum ya da varlıklardan (örneğin sınıf, halk, toplum, millet, ülke gibi) daha üstün bir değere ve konuma sahiptir. Buchanan, kamu tercihi teorisinde siyasal karar alma mekanizmasını analiz ederken kararların esasen birey tercihlerine dayalı olarak gerçekleştiğini varsaymaktadır.

Kamu tercihi teorisi, politikanın ekonomik analizini yaparken bu ilkeden hareketle kamu ekonomisinde alınan kararların özel ekonomide olduğu gibi tamamen birey tercihlerine dayalı olarak gerçekleştiğini varsayar.

Rasyonalite ve Maximand İlkesi

Kamu tercihi teorisine göre bireyler, rasyonel ve tutarlı tercihlere sahiptirler.

Bireyler, kamu ekonomisinde karar alma sürecinde, özel ekonomideki (piyasa ekonomisindeki) davranış motivasyonunun bir benzerini rasyonel seçimler yaparak gösterirler.

Özel ekonomide olduğu gibi kamu ekonomisinde de "Homo Economicus" yani "özel çıkar maksimizasyonu" ilkesi geçerlidir.

"Özel çıkar maksimizasyonu" ekonomide, tüketici açısından "fayda maksimizasyonu", üretici açısından ise "kâr maksimizasyonu" olarak değerlendirilmektedir.

Bunu politik iktisada uyarladığımızda toplumsal tercihlerde de bu "özel çıkar maksimizasyonu"nun yansımaları olarak seçmenlerin "fayda maksimizasyonu", siyasal partilerin "oy maksimizasyonu", bürokratların "bütçe maksimizasyonu" ve çıkar ve baskı gruplarının "rant maksimizasyonu"nun ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu durum *"Maximand" ilkesi* olarak adlandırılmaktadır.

Politik Mübadele (Catallaxy) İlkesi

Piyasa ekonomisinde karar alma sürecinde geçerli olan ve alıcılar ile satıcılar arasındaki "Piyasa Mübadelesi"ne benzer bir şekilde kamu ekonomisindeki istek oluşumunda da bir "Politik Mübadele" söz konusudur.

Buchanan bu konuya katkıda bulunurken politikacılar ile seçmenler arasındaki ilişkinin de oy ticareti olduğunu iddia etmiştir.

Ona göre, piyasalar mübadele kurumlarıdır, bireyler piyasalara bir mal ile başka bir malı mübadele etmek amacıyla girerler.

Bireyler, piyasa mübadelesinde etkin olarak sağlayamadıkları bazı mal ve hizmetleri kollektif olarak sağlamaya çalışırlar.

Politikada bireyler tüm kollektif gereksinimlerini tatmine yarayacak mal ve hizmetler ile bunların maliyetlerine yapacakları katkı payları arasında bir mübadelede bulunurlar.

Pozitif Kamu Tercihi, gerçek yaşamdaki politik kuralların yapısını ve politik karar almada rol alan kişilerin **(seçmen, politikacı, bürokrat ve özel çıkar grupları)** davranış motivasyonlarının ekonomik analizini yapmaktadır. Bu çerçevede oylama kuralları ve mekanizması **(basit çoğunluk, oy birliği, oy ticareti vb.)**, bürokrasinin yapısı ve işleyişi, çıkar grupları vb. konular pozitif Kamu Tercihi'nin kapsamı dahilindedir.

Pozitif Kamu Tercihi, hükûmetin ne yapması gerektiği tanımlama çabasından farklı olarak, hükûmetin gerçekte ne yaptığını (veya farklı şartlar altında ne yapacağını) açıklamaya çalışır. "Yüksek gelirli bireyler, niçin düşük gelirli bireylerden daha çok oy kullanır? Komiteler ve yasama organı nasıl çalışır? Özel çıkar gruplarının hükûmet üzerindeki etkisi nedir?" gibi soruların cevabı Pozitif Kamu Tercihinin inceleme alanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Pozitif Kamu Tercihinde politik süreçte yer alan temel unsur olan seçmenlerin davranışları ayrı bir önem taşır.

Kamu Ekonomisinde Karar Alma Süreci: Devletin Aksaklığı (Government Failure)

Teorik Refah Ekonomisi ya da Neo-Klasik İktisat, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda piyasa ekonomisinin milli ekonomi içinde başarısız ve yetersiz olduğunu ve dolayısıyla devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmuştur.

1960'lı yılların başından itibaren ise kamu ekonomisinin tek başına optimumu sağlamaktan uzak olduğunu düşünen Kamu Tercihi iktisatçıları ise devletin başarısızlığı teorisini geliştirmişlerdir. Kamu tercihi iktisatçıları tarafından kamu ekonomisinin başarısızlığı şu nedenlere dayandırılmıştır:

1. **Rasyonel Seçmenlerin Bilgisizliği**
2. **Rasyonel Seçmenlerin İlgisizliği**
3. **Rant Kollama**
4. **Oy Ticareti**
5. **Politik Miyopluk**
6. **Oybirliği İlkesinin Gerçekleştirilememesi**
7. **Kamusal Mal ve Hizmetlerin Demet Şeklinde Sunulması**
8. **Ortanca Seçmen Teorisi**

1. Rasyonel Seçmenlerin Bilgisizliği

Seçmenler, kamusal mal ve hizmetler ile ilgili tercihlerinde bilgisizdirler.

Bilgisizlik, gerekli eğitim noksanlığından ya da kitle iletişim araçlarının yetersizliğinden kaynaklanabileceği gibi; çeşitli propaganda ve iletişim yöntemleri ile yasak uygulamaları da seçmenlerin gerçek bilgilere ulaşmasını engelleyebilmektedir. Diğer bir anlatımla, seçmenlerin enformasyon toplama maliyetlerinden kaçınması nedeniyle enformasyon toplamada isteksiz davranmaları, eğitim seviyesinin düşüklüğü, enformasyona ulaşma olanaklarının eksikliği, kendi oyunun siyasal süreçteki karar alma açısından tek başına bir anlamının olmadığı düşüncesiyle seçmenin enformasyon elde etme çabası içerisinde olmaması ve dolayısıyla siyasal sürece ilgi duymaması vb.

Seçmenin eksik enformasyona sahip olmasının en önemli sonucu, politikacılara kamusal faaliyetler konusunda daha rahat karar alma ve hareket etme imkanının sağlamasıdır. Eksik enformasyona sahip olan seçmenler, ne politikacıların seçim öncesinde vaadettikleri politikaların sonuçlarını doğru tahmin edebilirler ne de politik tercihlerini ortaya koyarken mevcut siyasal iktidarın uygulamış olduğu politikaların sonuçlarını değerlendirme ve buna bağlı olarak oy kullanma konusunda etkin olabilirler.

2. Rasyonel Seçmenlerin İlgisizliği

Piyasa ekonomisinde birey, satın almak istediği mal ve hizmetler için derinlemesine araştırma yapma ihtiyacı hisseder. Oysa, kamu ekonomisinde bireylerin kamusal mal ve hizmetlere olan tercihleri (talepleri) ile kamusal mal ve hizmetlerin arzı arasında yakın bir ilişki mevcut olmadığından, bireyler tercihlerini oylama mekanizması aracılığıyla açıklarlarken ihmalci ve ilgisiz davranırlar. Kamu tercihi literatüründe bu duruma bedavacılık sorunu denilmektedir.

Yani, seçmen oylamada bulunsa da bulunmasa da kendisine kamusal mal ve hizmet arz edileceğinin farkındadır.

Yine seçmen, kendi tercihinin kamusal mal ve hizmetlerin arzının belirlenmesinde pek önemi olmayacağı düşüncesindedir. Ayrıca, rasyonel olduğu varsayılan seçmen, kendisine kamusal mal ve hizmet arz edecek olan siyasal partiler konusunda bilgi toplamaya, bu işlerin maliyetinin yüksek olması dolayısıyla, yanaşmamaktadır. Kısaca, bedavacı motivasyonu ile hareket ederek oylama konusunda ihmalci ve ilgisiz davranan seçmen, kamu ekonomisinde optimum karar alınmasına engel olmaktadır.

3. Rant Kollama

Yasama ve yürütme organının faaliyetleri ve hatta yargı organının faaliyetleri baskı ve çıkar grupları tarafından optimumdan uzaklaştırılabilmektedir. Baskı ve çıkar grupları, sahip oldukları seçim gücünü kullanarak ve lobicilik yapmak suretiyle bunları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemeye çalışırlar. Bu faaliyetlere kamu tercihi literatüründe rant kollama denilmektedir.

Rantlar özel ekonomide olduğu gibi kamu ekonomisinde de kıtlıklardan doğmaktadır. Ancak burada rantların doğal değil, hükümet tarafından suni olarak yaratılması sözkonusudur. Ricordo'nun doğal rant kavramı ile farklılık gösteren suni rant hükümetin bazı faaliyet alanlarında tekel hakkı yaratarak bu hakkı dağıtması gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Firmalar bu rantı elde edebilmek için hükümet nezdinde (politikacılar ve bürokratlar) rant kollama faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Rant kollama faaliyetleri de seçmen tercihini yansıtmayan sonuçlara yol açmaktadır ve kamu ekonomisinde etkin kaynak dağılımını saptırıcı bir etkiye neden olmaktadır.

Rant Kollama

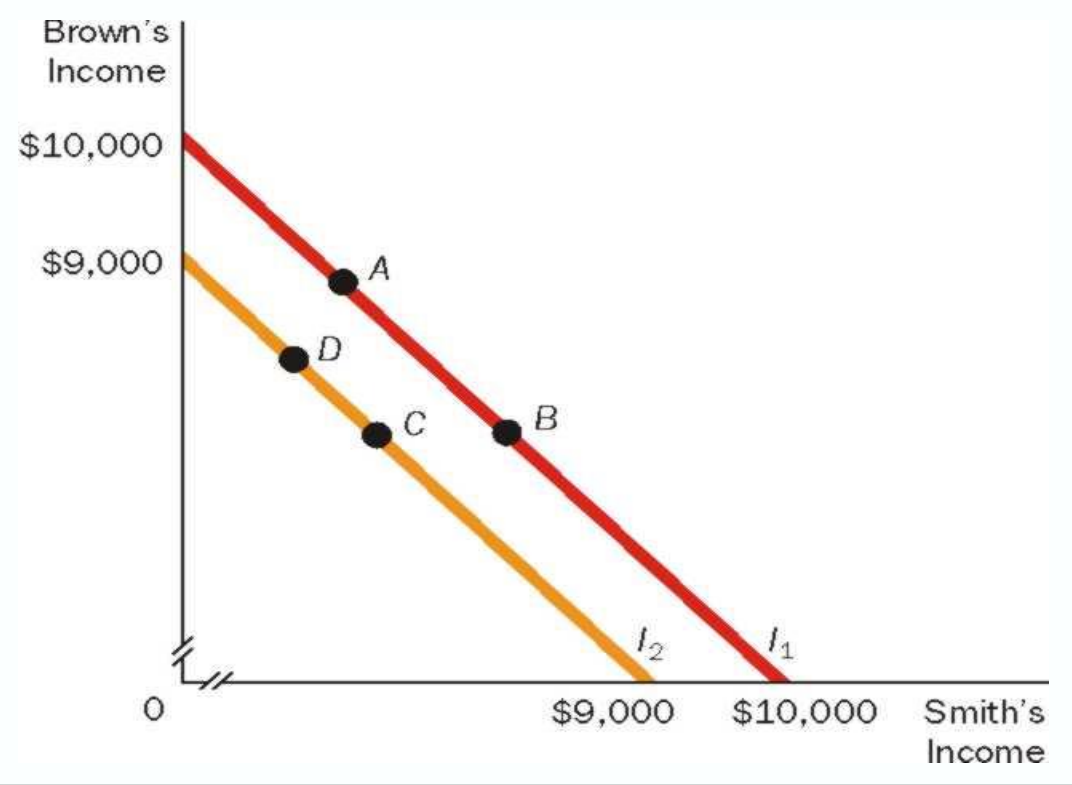

Buchanan rant kollama faaliyetlerinin 3 yoldan sosyal israf yaratacağını ileri sürmektedir.

1. Tekelin potansiyel sahiplerinin gösterdikleri çaba ve yaptıkları harcamalar (Bir havayolu şirketinin bazı hatlarda tekel olmak için hükümet görevlilerine rüşvet vermesi)
2. Devlet görevlilerinin bu harcamalara gösterdikleri tepki sonucu yaptıkları harcamalar (Hükümet görevlilerinin potansiyel tekellerin harcamalarına tepki vermek için çabaları, örneğin bu rüşvet alıcı pozisyonlara atanmak için yaptıkları faaliyetler)
3. Her iki tarafın rant kollama davranışlarının üçüncü taraflarda yarattığı saptırıcı davranışlar (Diğer sektörlerin kendilerine yönelik vergi indirimi veya sübvansiyon taleplerinin artması)

Rant Kollama

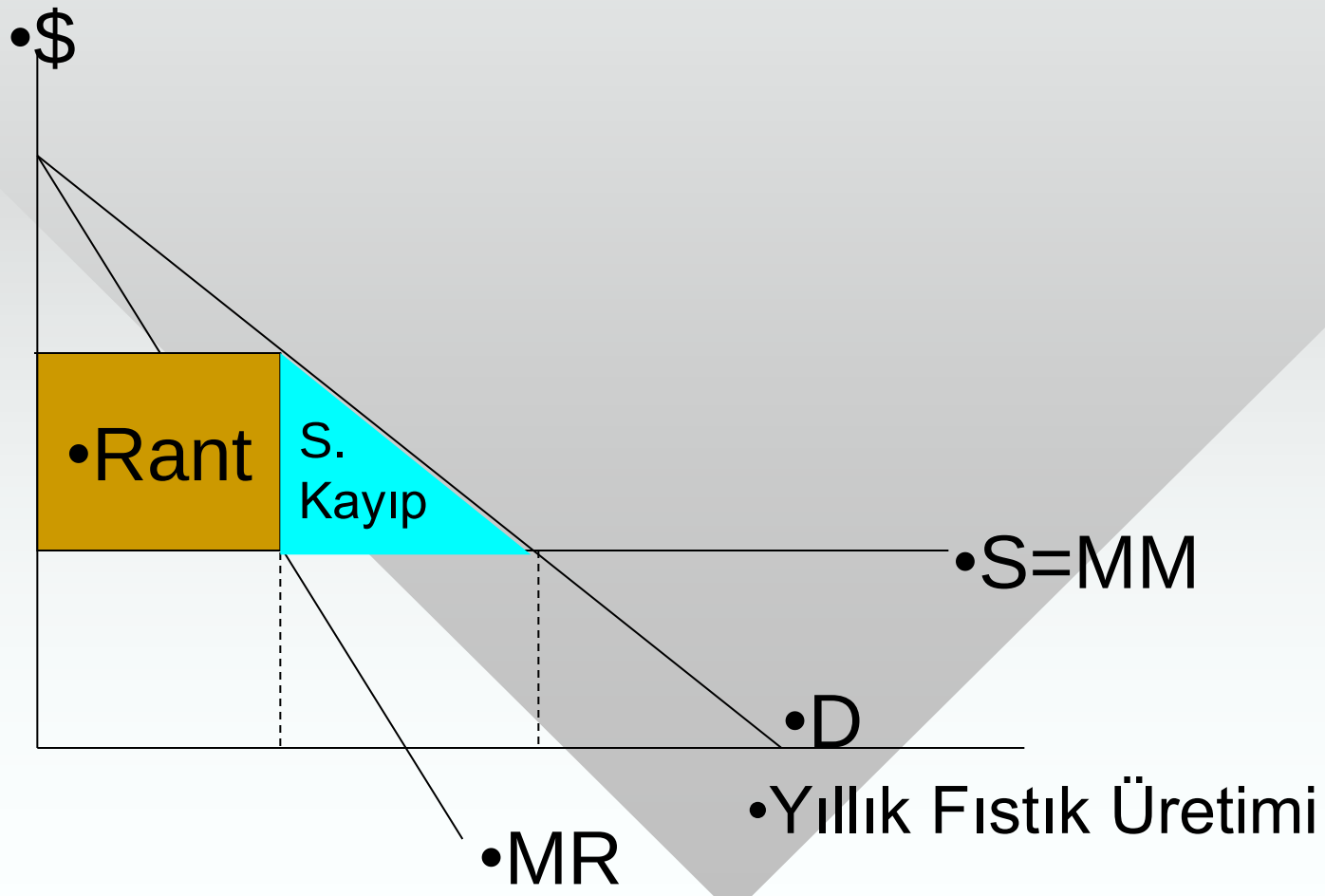

4. Oy Değiştokuşu (Logrolling)

Oy değiştokuşu, farklı tercihleri olan seçmenlerin birbirlerinin tercihlerine oy vererek kendi faydalarını sağlayacak olan projelerin kabul edilmesini sağlamalarıdır. Bu durum, seçmen tercihlerinin optimumdan uzaklaşmasına ve pareto etkin dağılımından sapmasına neden olmaktadır.Tercih yoğunluklarının ifade edildiği bir sistemde yani bazı seçmenler bazı tercih konularından diğerlerine göre daha fazla fayda sağlıyorsa ve bunu açıklayabiliyorsa seçmenler arasında oy değiştokuşu yapmak için daha fazla motivasyon vardır.

Eğer oy çoğunluğu kuralının geçerli olduğu bir durumda hiçbir seçenek tek başına kazanamıyorsa, herhangi iki birey oy değiştokuşu yaparak yani birbirlerinin projelerine oy vererek faydalarını yükselteceklerdir. Bu durum daha fazla sayıda kamu projesinin kabul edilmesine neden olacağı için kamu harcamalarını artıran bir durum ortaya çıkaracaktır.

- Kamusal karar alma sürecinde her zaman çoğunluk oylaması sonucunda karar almak mümkün değildir.
- Çünkü özellikle parlamentolarda her zaman tek bir partinin iktidara gelecek kadar oy çoğunluğu bulunmamakta ve koalisyon hükûmetleri oluşabilmektedir. işte bu noktada oy ticareti uygulamaları devreye girmektedir.
- Belirli konularda olumlu oy vaadi karşılığında başka konuları destekleme uygulaması yasama organlarında oldukça yaygındır.
- Milletvekilleri parti disiplini ile bağlı olmadıkları konularda, bu tür karşılıklı destek anlaşmaları yaparlar
- Yasama organında partilerin karşılıklı olarak çıkarları doğrultusunda anlaşmalarını ifade eden oy ticareti (logrolling), parlamento içinde partiler arasında olabileceği gibi, seçmenler arasında, seçmenlerin karşılıklı olarak pazarlık yaparak anlaşmaları şeklinde de olabilmektedir.

- Oy ticaretinden elde edilen sonuçlar şu şartlara bağlıdır
  - Oy ticareti konusunda sadece anlaşmaya varılmış olmamalı, oy ticareti fiilî olarak gerçekleşmelidir.
  - Karar alma sürecinde bireylere önerilerini ortaya koyma fırsatları eşit olarak sağlanmalıdır.
  - Oy ticareti yapan kişiler, diğer kimseler tarafından yapılan oy ticaretine de izin vermelidirler.

oy ticaretinin gerçekleşebilmesi için gerekli şartlar

- iki ya da daha çok seçeneğin olması ve bu seçenekler konusunda ilk etapta kişilerin anlaşamamış olmalarıdır.
- tercihlerin yoğunluğu ile ilgilidir. Yani seçmenler alternatif seçeneklere farklı derecede önem vermelidirler.
- Bir seçmen bir seçenek üzerinde ısrarcı olsa bile, oy ticareti sonucunda sağlayacağı kazanç seçmeni bu ısrarından vazgeçirebilmelidir.

- Oy ticaretinde azınlıktaki seçmenlerin tercihleri egemen olabilir, çoğunluğun tercihi ise azınlıkta kalabilir.
- Çünkü çoğunluğa sahip seçmen kitlesinin tercih yoğunluğu düşük ise çoğunlukta olmasına rağmen oy ticareti uğruna bu tercihinden vazgeçebilecektir.
- Buna karşın azınlıkta kalan seçmen kitlesinin ise tercih yoğunluğu daha fazla ise azınlıkta olmasına rağmen oy ticareti sayesinde tercihini diğer seçmen kitlesine onaylatabilecektir.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

iki Projeden Sağlanan Faydalar

- X ve Y şeklinde iki farklı projeden, üç seçmenin sağlayacağı faydalarını göstermektedir.
- Birey A, her iki projeden de negatif fayda sağlayacağı için her iki projeye karşıdır. Birey B, y'yi onaylar fakat x'e karşıdır ve birey C ise x'i desteklerken y'ye karşıdır.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

iki Projeden Sağlanan Faydalar

- Kabul edilen her bir projeden sağlanan toplam sosyal fayda x için 300 ve y için 100 birimdir.
- Her iki proje logrolling olmaksızın çoğunluk oy kuralı uygulandığında mağlup geleceklerdir.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

İki Projeden Sağlanan Faydalar

- Bununla birlikte B ve C, oy ticareti konusunda bir anlaşma yapabilirler:
- Eğer C, y lehine oy kullanırsa; B de x lehine oy kullanmaya razı olacaktır. Her iki proje, A'nın zararına, B ve C'nin faydasına olacak şekilde onaylanmış olacaktır.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

İki Projeden Sağlanan Faydalar

- Eğer B, y projesinden 200 veya daha az kazanırsa, x projesinden daha çok kaybedeceği için oy ticaretini istemeyecektir.
- oy ticareti olmadan her iki proje de onaylanamayacaktır, oy ticareti ile ise her iki proje de onaylanacaktır.
- Hem x hem de y'yi onaylamayan A, eğer B ve C oy ticaretinde bulunmuşlarsa kaybedecektir.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

iki Projeden Sağlanan Faydalar

- Logrollingi eleştirenler, genellikle A gibi, oy ticaretine katılmayanların zararına dikkat çekmektedirler.
- Bununla birlikte, bu durumda B ve C, A'nın kaybından daha çok kazanacaklardır ve toplum daha iyi hâle gelecektir.

Projeler	X	Y
Birey A'nın Faydası	-100	-100
Birey B'nin Faydası	-200	+500
Birey C'nin Faydası	+600	-300
Net Sosyal Kazanç	+300	+100

iki Projeden Sağlanan Faydalar

- Eğer biz birey A'nın her iki projeden 100 değil de 800 kaybettiğini farz edersek A, B ve C'nin kazandığından çok daha fazla kaybedecektir ve toplum refahı logrolling sayesinde azalacaktır.

Oy alışverişlerinin olumsuz sonuçları da ortaya çıkabilmektedir.

Örneğin; güven oyu verme, görüşülen bütçeye olumlu oy verme, koalisyon hükümetlerinin kuruluşunda, bakanlık pazarlıklarında, milletvekili transferlerinin gündeme gelmesi oy ticaretinin, çok ahlaki olmayan (demokrasi kültürüne aykırı olan) gizli oy alışverişine örneklerdir.

Hatta bazı zamanlarda belirli oylar karşılığı yüksek paraların konuşulması, gizli ve ahlaki olmayan oy ticareti örnekleridir.

Oy ticareti her zaman gizli yapılmaz. Koalisyon protokollerinde, koalisyonu oluşturan partiler birbirlerinin politikalarını destekleme sözü verir. Bu açık oy alışverişi olarak adlandırılmaktadır Bu tür açık oy alışverişleri bir anlamda yasallık kazanmaktadır ve demokrasi kültürüne aykırı sayılmazlar.

Oy alışverişinin olumsuz bir yönü de kamu harcamalarının aşırı artmasına neden olmasıdır. İki ayrı partinin kendi bölgelerine ve seçmen tabanına yönelik politikaları destekleme sözü vermesi sonucu, oy ticaretinin olmadığı durumlarda, kamu harcamaları fazla olacaktır.

Oy Birliği Kuralı

Piyasa ekonomisinde bireysel tercihlerin karşılanması ve bireysel refahın artırılması amaçlanmaktadır.

Kamu ekonomisinde ise amaç, toplumsal tercihlerin karşılanması olduğundan toplumsal refahın artırılması söz konusudur. işte toplumsal refahın optimizasyonunu inceleyen "refah ekonomisi"nin amacı, toplumun refahını maksimize etmektir.

Kamu ekonomisinde de toplumsal refahın maksimizasyonu için optimal kaynak dağılımının sağlanabilmesi gerekir.

Pareto optimumu kamu ekonomisine uygulandığında toplumdaki bireylerden birinin refahını azaltmadan, diğer bireylerin refahlarını artırmak söz konusu değilse toplumsal refah optimum düzeydedir.

Oy Birliği Kuralı

Mali sömürü veya mali rant söz konusu

Kamu ekonomisinde Pareto optimumunun sağlanabilmesi için mali sömürünün olmaması gerekir.

Yani toplumda bazı kesimler kamusal mal ve hizmetlerden daha fazla yararlandığı hâlde daha az vergi ödüyorsa **mali rant**, bir başka kesim bu mal ve hizmetlerden daha az yararlanarak daha fazla vergi ödüyorsa **mali sömürü** söz konusudur.

Oy Birliği Kuralı

Wicksell, bu mali sömürünün önlenmesi ve kamu ekonomisinde Pareto optimumunun sağlanabilmesi için siyasal karar alma sürecinde oy birliği ilkesinin geçerli olması gerektiğini savunmuştur.

Wicksell'in oy birliği kuralında iki temel problem vardır:

oy birliği kuralının ittifak içinde bir karar almanın maliyetinden çok, çoğunluk tarafından istismar edilme riskini tercih edebilecek olan vatandaşlar için fazla zaman alabilmesidir.

Wicksell'in oy birliği kuralı seçmenleri stratejik davranmaya teşvik eder

Oy birliği kuralının en önemli özelliği, diğer oylama yöntemlerinde görülen azınlıkların tercihlerinin toplumsal tercihe yansımasına engelleme olayının söz konusu olmamasıdır.

Fakat oy birliği kuralında bir tek kişinin bile karara muhalefeti kararın alınmasını engeller.

Oy Birliği Kuralı

Mutlak oy birliği kuralına göre karar almanın güçlüğü karşısında oy çokluğu kuralı önerilmiştir.

Demokrasilerde en yaygın oylama yöntemi oy çokluğu yöntemidir.

oylamaya katılan bireylerin yarısından bir fazlasının oyunun alınması (%51) gereklidir.

Buna basit çoğunluk kuralı denir.

Nispi çoğunluk kuralı, oylamaya katılanların politika ya da adaylara verdikleri oylar oranlandığında, en fazla oy alan politikacı ya da siyasi partinin ya da alternatif politikanın seçilmesidir.

Oy Birliği Kuralı

Bu yönteme azınlık hükûmetlerinin kurulması sırasında başvurulmaktadır. Örneğin; 500 temsilciden oluşan bir mecliste, alternatif bütçe politikalarında A, 150; B, 200; ve C, 150 oy almışlarsa, alınan oylar oranlandığında (150/500, 200/500 ve 150/500), bunlardan en yüksek olan B politikası seçilir.

Bu örneğe göre, oylamaya katılan seçmen ya da politikacıların 300/500 gibi çok önemli bir bölümünün tercihleri siyasal karar alma sırasında hesaba katılmamaktadır

Oybirliği Durumu

	X	Y	Z
A	500-300	0	0
B	0	500-300	0
C	0	0	500-300

Oyçokluğu Durumu

	X	Y	Z	Net Fayda
A	500-200	-200	---	100
B	-200	500-300	---	100
C	-200	-200	---	-400

Oylama Paradoksu

- Oylama Paradoksu – bireylerin tercihleri tutarlı olmasına rağmen toplum tercihlerinde tutarsızlık olabilir buna oylama paradoksu denilmektedir.
- Gündem Hilesi (Agenda Manipulation) – oylama sürecinin sırasını arzu edilen çıktıya göre organize etmeye denilmektedir. Oylama sıralamasını kontrol altında tutma.
- Döngü (cycling) – ikili oylamalarda herhangi bir neticeye ulaşmadan sonsuz defa seçim yapılabilir.

	Voter		
Choice	Brad	Jen	Angelina
First	A	C	B
Second	B	A	C
Third	C	B	A

- **Ekseriyet karar alma kuralı her zaman açık sonuçlar yaratmayabilir.**

Tek Zirvelilik ve Çift Zirvelilik

- Tek zirvelilik, bir bireyin en çok tercih ettiği seçenekten herhangi bir yöne doğru hareket edildiğinde faydasının tutarlı bir biçimde azalmasıdır.

- Çift zirvelilik, bir bireyin en çok tercih ettiği seçenekten herhangi bir yöne doğru hareket edildiğinde faydasının önce azalması sonra tekrar artmasıdır. Oylama paradoksuna neden olan durum çift zirvelilik durumudur. Yani oylama paradoksunun çözümü bütün tercihlerin tek zirveli olması ile ilgilidir.

Tercihlerin Gösterimi
(Çoğunluk Oyunun Kısır Döngüye Yol Açması)

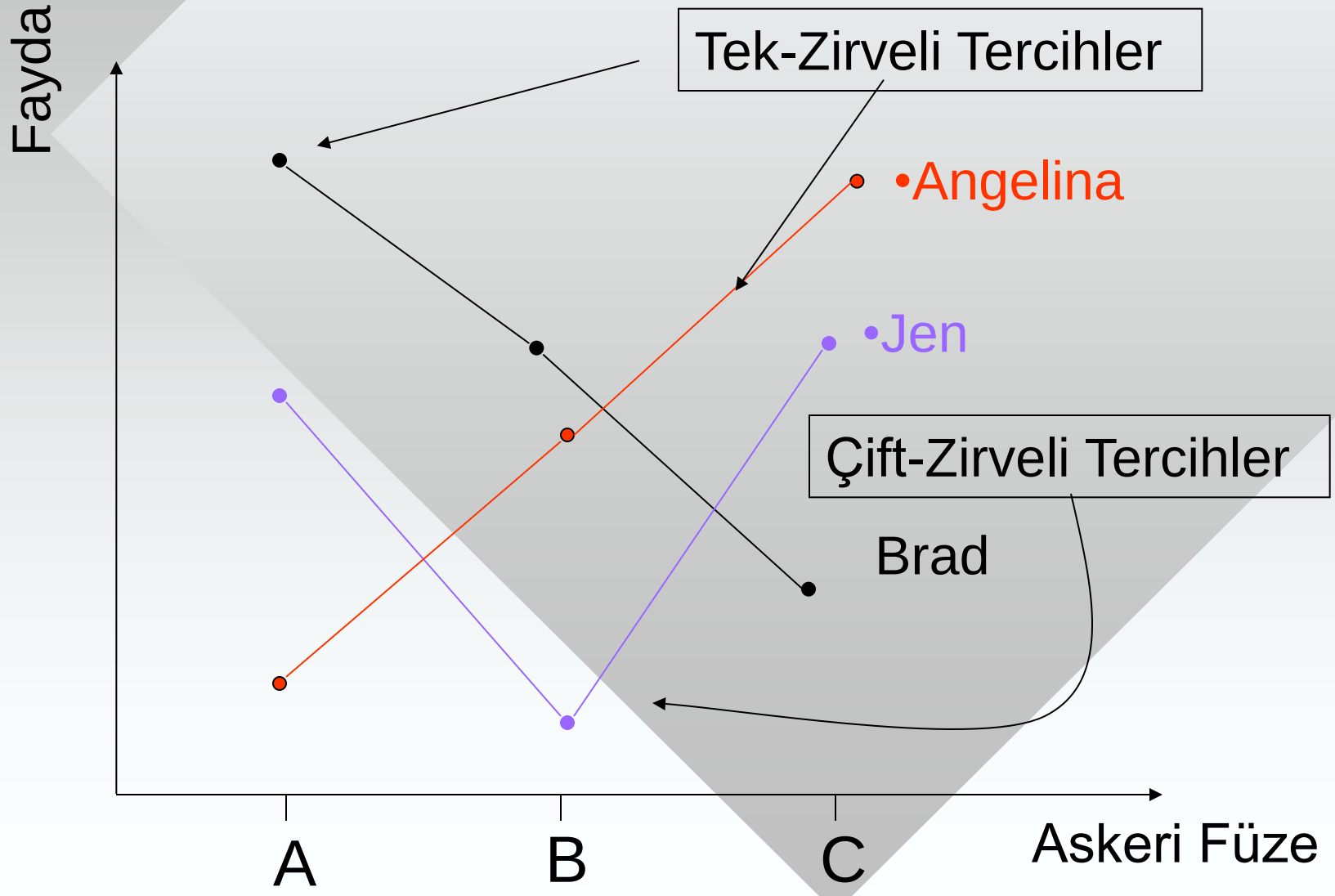

5. Politik Miyopluk

Kamu tercihinin temel varsayımlarından bir diğerine göre ise, politikacıların amacı, oylarını maksimize edecek, diğer bir deyişle, seçilebilmeyi garanti edecek politikaları yürürlüğe koymaktır. Buna göre, politikacılar da kendi rasyonel davranış kalıpları içerisinde, uzun dönemde sonuç alınabilecek ekonomi politikaları yerine kısa dönemde sonuç alabilecekleri ekonomi politikalarını tercih etmektedirler.

Literatürde buna "miyopluk etkisi" denilmektedir. Kamu harcamalarının vergiler yerine borçlanılarak finanse edilmesi buna verilebilecek en güzel örnektir.

Seçim sürecinde tercihlerini açıklayacak olan seçmenler, alternatifler arasında karar verirken kısa vadeli düşünürler. Buna göre kısa vadede kendilerine fayda sağlayan, fakat uzun vadede bedelini ödeyecekleri politikaları dikkate alarak oylamada bulunurlar. Siyasal iktidar seçmenlerin bu durumunu dikkate alarak uygun politikaları uygulamaya koyarlar. Bu durum, siyasal iktidarın kendi çıkarlarını artıracak şekilde politikalar uygulamalarıyla sonuçlanır.

Politik miyopluk etkisi, seçmenin uzun vadede kendisine maliyetler yükleyecek fakat kısa vadede faydalar sağlayan politika önerileriyle ilgilenmesinin sonucunda ortaya çıkar. Politik süreç, etkinsizliğe neden olsalar bile, bu tür önerilerin uygulanması yönünde bir eğilime sahiptir.

6. Oybirliği İlkesinin Gerçekleştirilememesi

Gerçek yaşamda oybirliği ilkesinin gerçekleştirilmesi oldukça güçtür. Bir konuda herkesin aynı düşünmesi veya aynı şeyi istemesi doğanın düzenine de aykırıdır. Çağdaş demokrasilerde basit çoğunluk ile alınan kararlar, çoğunluğun azınlık üzerine baskı kurması ile sonuçlanmaktadır.

7. Kamusal Mal ve Hizmetlerin Demet Şeklinde Sunulması

Kamusal mal ve hizmetler bir bütün halinde arz edilmekte olduğundan, gerçek toplum tercihlerini yansıtmamaktadır.

8. Ortanca Seçmen Teorisi

Ortanca seçmen teorisi ilk kez Harold Hotelling tarafından ileri sürülmüş ve daha sonra Anthony Downs ve Duncan Black (1948) tarafından geliştirilmiştir. Bu teori, siyasal partilerin seçim sürecindeki başarısını "ortanca seçmen" adı verilen seçmen grubunun tercihlerine cevap veren politikalarına bağlar.

Ortanca seçmen; tercihleri, tüm seçmenlerin tercihler kümesinin ortasında olan seçmendir. Bu tercihler kümesinde seçmenlerin yarısı ortanca seçmene göre daha az mal ve hizmet talep ederken, diğer yarısı yine ortanca seçmene nazaran daha çok mal ve hizmet talebinde bulunacaktır. Seçmen tercihleri iki ucunda "aşırıların", ortada ise "ılımlılar"ın (ortanca seçmen) yer aldığı soldan sağa doğru ilerleyen bir çizgi üzerinde dağılır. Normal bir durumda parti programı "ortanca" (çizginin ortasındaki) seçmenin tercih sıralamasına en fazla yaklaşan parti seçimi kazanacaktır.

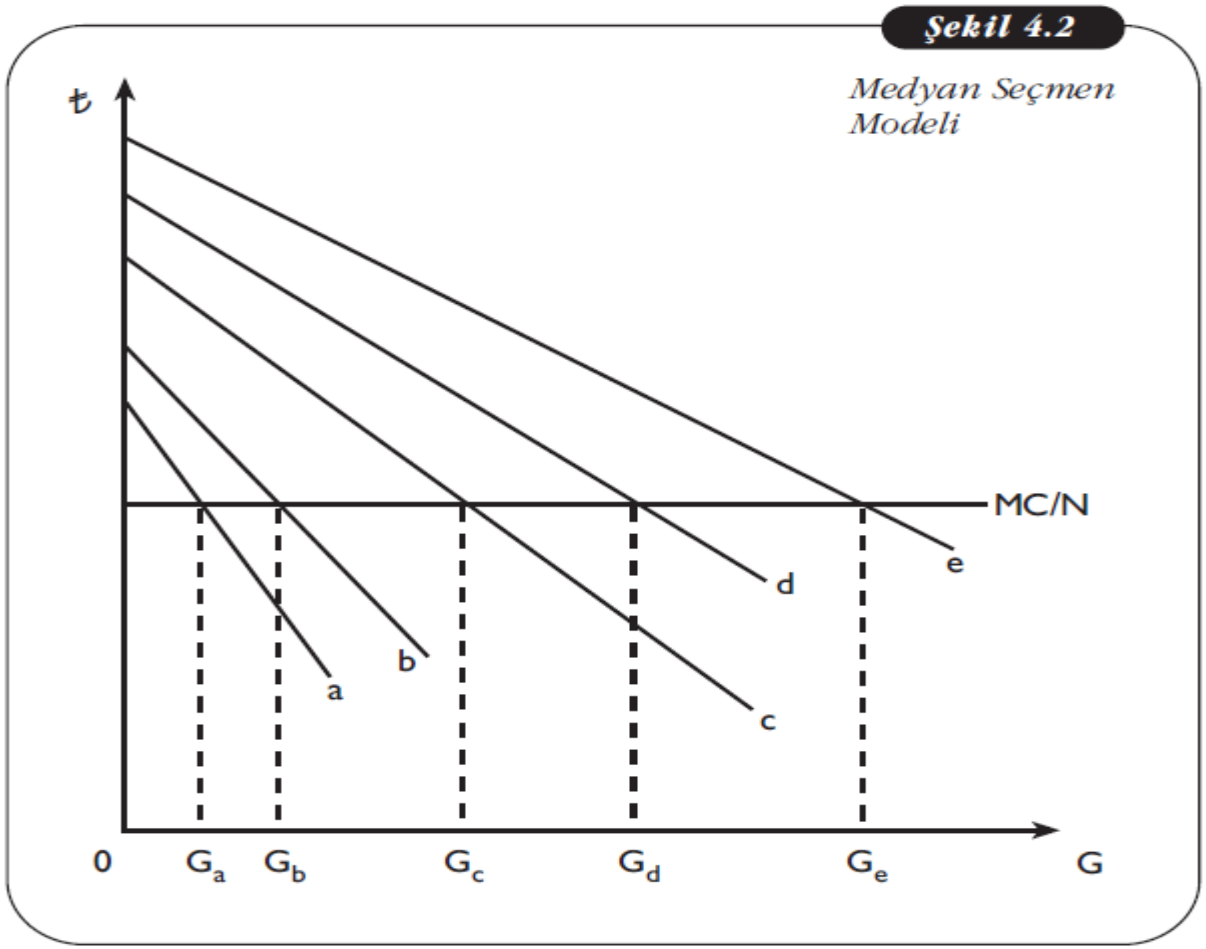

Kamusal mal tercihlerin normal dağıldığı bir durumda, medyan seçmen, ortalama tercihe sahip olacağı için, çoğunluk kuralıyla kamusal malın üretim düzeyi etkin olacaktır. Kamu malı tercihleri normal dağılmamışsa, ortalama tercihlerle medyan seçmen farklılaşacaktır. Çoğunluk kuralı medyan seçmeni karar verici konumuna koyduğu için, optimal olmayan bir sonuç elde edilecektir. Örneğin; ortalama medyanı aşarsa çoğunluk kuralıyla oylama, kamu malı üretiminin optimal altı belirlenmesine neden olacaktır.

Partiler arasındaki seçim rekabetinin varlığı, belirli şartlar dahilinde (seçmen tercihlerinin tek zirveli olması, iki partinin seçime katılması, basit çoğunluk kuralının geçerli olması vb.) politikacıların ortanca seçmen grubunun isteklerine uygun politika önerileri üretmeye zorlar.

Downs (1957), iki partili demokrasilerde, belirli varsayımlar altında, oy maksimizasyonu peşinde koşan adayların ortanca seçmen grubunun görüşlerini yansıtma eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir.

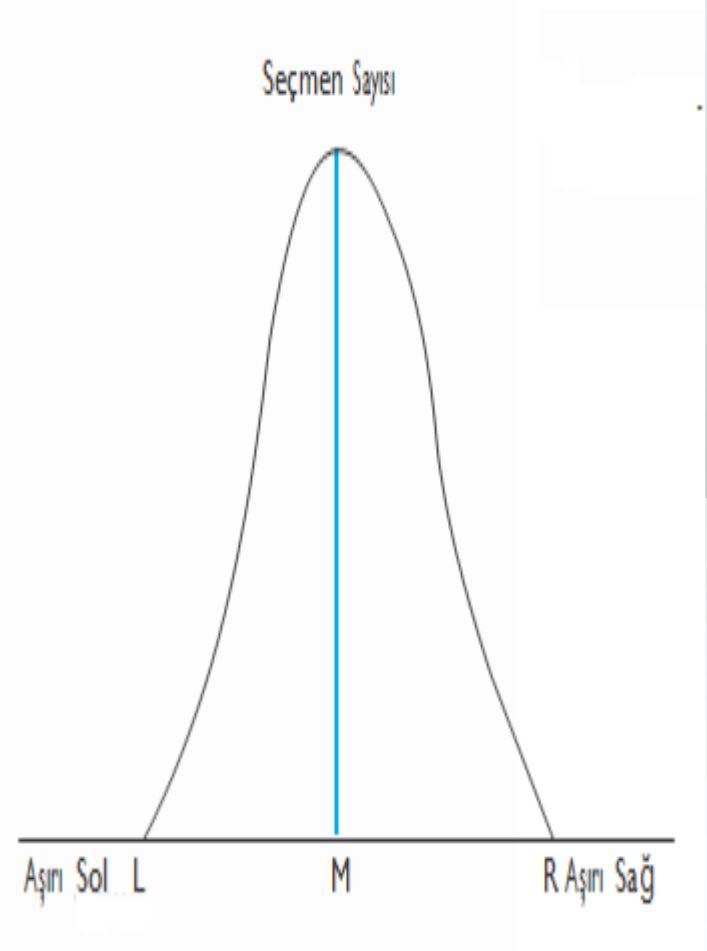

- Seçmenlerin politik görüşlerinin politik spektrum üzerinde aşırı soldan aşırı sağa doğru sıralandığını ve seçmenlerin kendi politik görüşlerine en yakın olan adaya oy verdiklerini varsayalım.
- Farklı politik görüşlere sahip olan seçmenlerin normal dağılımı, politik spektrumunun M noktasında olacaktır ve bu noktadaki seçmenler, ortanca seçmen grubunu oluşturmaktadır.

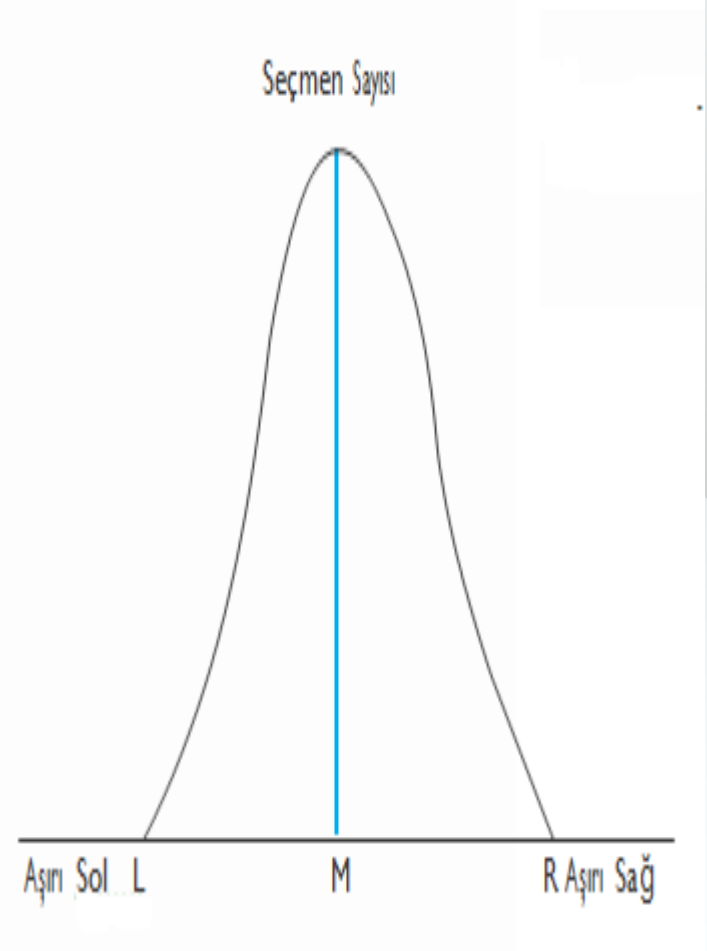

- Eğer seçime katılan iki aday da politik spektrumunun ortasındaki M noktasındaki görüşleri savunurlarsa her aday en azından oyların yaklaşık yüzde 50'sini alacaktır.
- şayet adaylardan biri diğer pozisyonlardan birine (L veya R) yönelirse oyların yüzde 50'sinden azını elde edecektir.

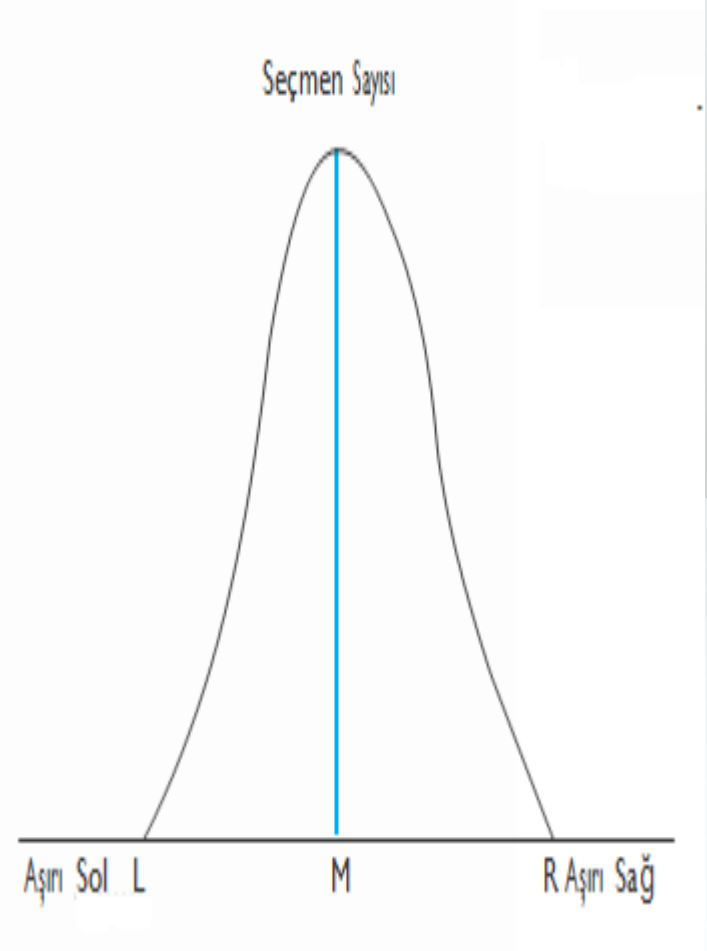

- Çünkü seçmenlerin yarısından azı L veya R noktasına yakındır. Her iki aday için de en iyi strateji, M noktasına yaklaşmaktır.
- Seçim döneminde M noktası, her bir aday için oy maksimizasyonunu sağlayan noktadır

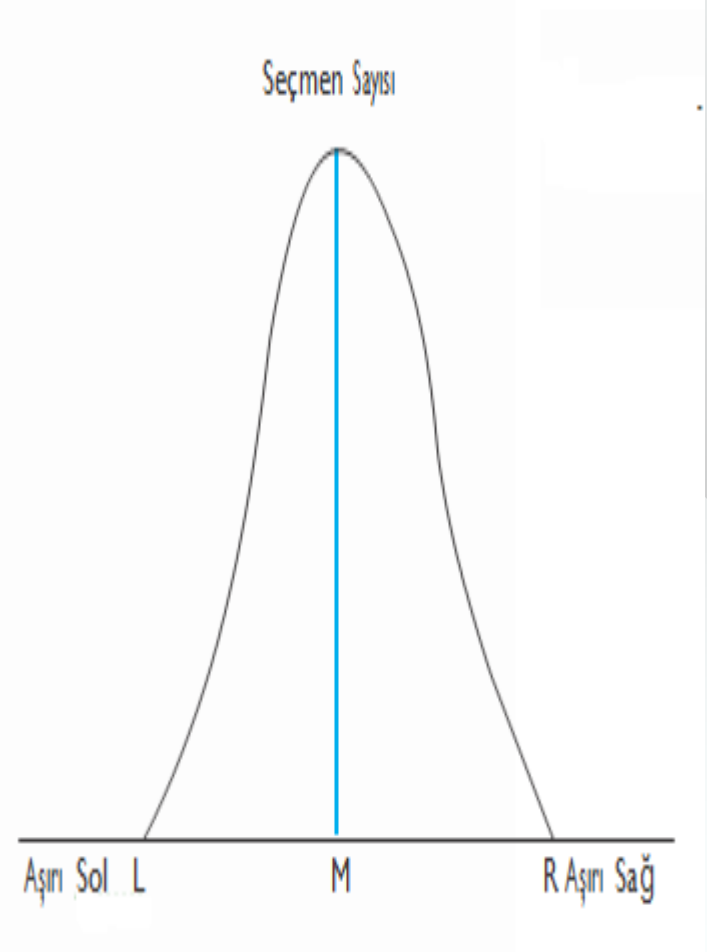

- Eğer üçüncü bir aday seçime katılırsa ve diğer iki aday M noktasında kalırken bu üçüncü aday R noktasına yönelirse bu aday R'nin sağındaki ve M ile R arasındaki oyların yarısını alacaktır.
- Böylece üçüncü aday, birbirleriyle aynı görünen diğer iki aday karşısında bir üstünlük sağlamış olacaktır.

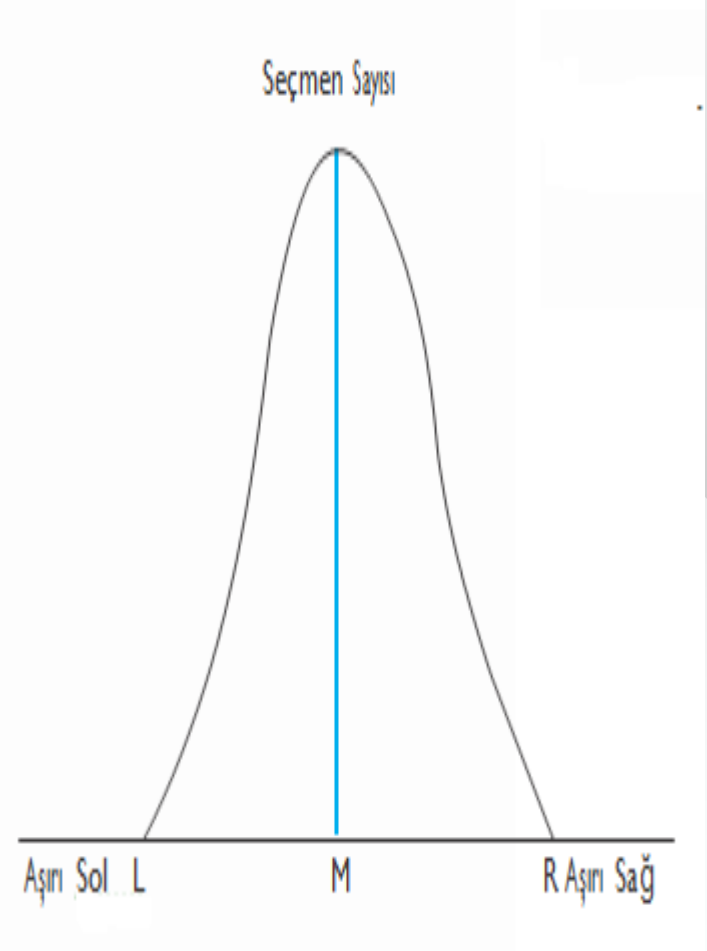

- Böyle bir durum, diğer iki adaydan birini M noktasından ayrılmaya teşvik edebilir.
- Bu durumda üç ya da daha fazla partili sistemlerde adayların en az biri merkezden (M noktasından) ayrılmayı tercih edecektir.
- Fakat bu ayrılma işlemi belirli sınırlar çerçevesinde olur.
- Bir aday M noktasına doğru hareket etmekle oy yüzdesini artırabilmektedir.

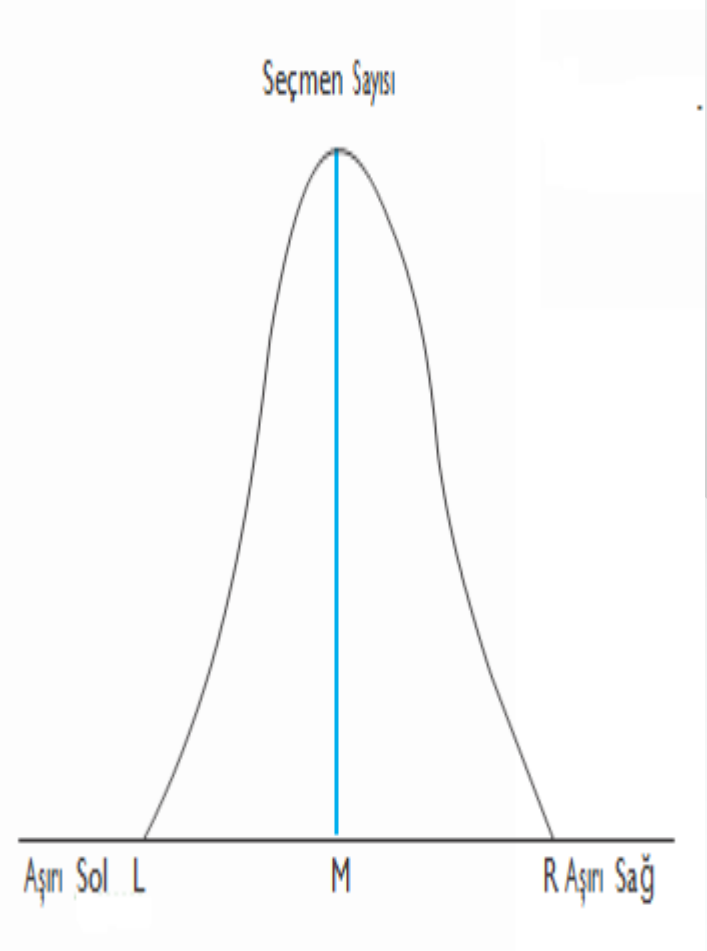

- üç adaylı bir sistemde M noktasının dışında kalan iki aday, M noktasına doğru hareket ederek oylarını artırabilir

Siyasal iktidar, daima oylarını maksimize etmek için ortanca seçmenleri memnun edecek politikaları uygulamak zorundadır. Ortanca seçmen grubu, politikacıların önemli bir oy potansiyelini oluşturmaktadır.

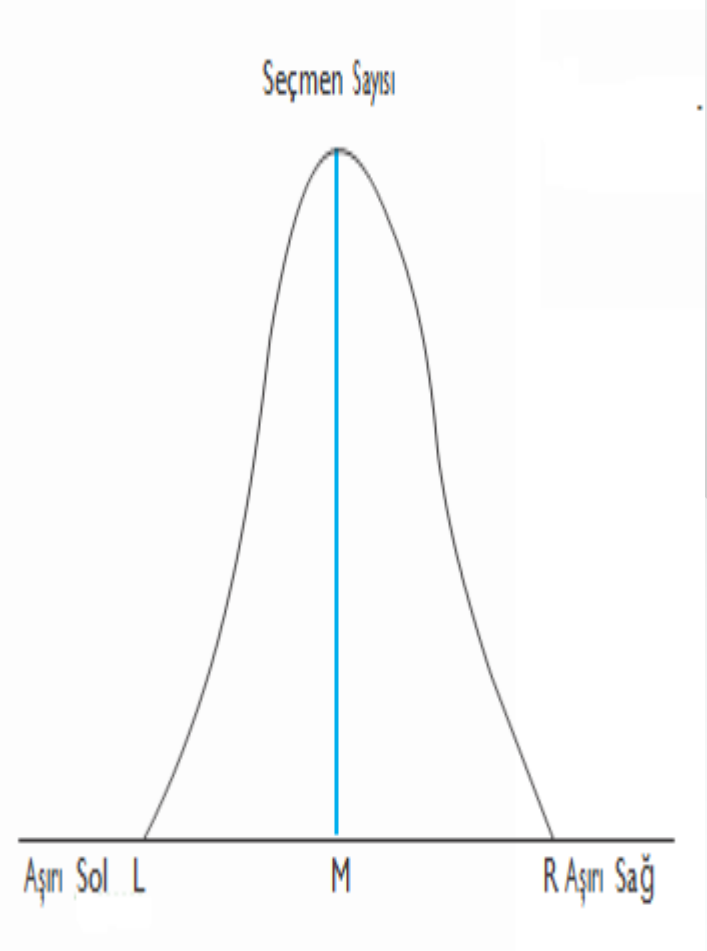

- Böylece ortanca seçmen teorisi, demokratik sürecin ortanca seçmen grubuna uygun politikalar üretme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.
- Partiler arasındaki seçim rekabetinin varlığı, bu seçmen grubunu memnun eden kararların alınmasına ve uygulanmasına olanak tanımaktadır

Oylamayı Etkileyen Diğer Faktörler

- Tek boyutlu sıralama; Eğer tüm politik inançlar tek bir siyasi yelpazede sıralanmazlarsa ortanca seçmen teoremi geçerliliğini yitirir. Yani olumlu bir eylemle ilgili ortanca seçmen ile savunma harcamaları konusundaki ortanca seçmen aynı kişiler olmayabilir.
- İdeoloji; Politikacılar sadece oylarını maksimize etmez ideolojileri de ön plandadır.
- Kişilik; seçmen kararları projelerce ya da konularca belirlendiği görüşü realist değildir.
- Liderlik; seçmen tercihleri bizzat politikacılar tarafından belirlenebilir.
- Oy kullanma Kararı

Arrow’un Olanaksızlıklar Teoremi

Basit çoğunluk kuralı tek zirveli olmayan seçmen tercihleri arasında yapılan oylamalarda geçersizdir.

K. Arrow’a (1951) göre bireysel tercih sıralamasından toplumsal tercihe ulaşılması mümkün değildir. Arrow’un teorisine göre ikiden fazla tercih, ikiden fazla seçmen olmalı.

Alternatifler arasında ikili tercih oylaması yapılmalıdır. Arrow Sosyal Refah Fonksiyonu üzerinde çalışırken oylama teorisi üzerinde de çalışmıştır. Arrowa göre bireysel tercihlerden yola çıkılarak sosyal refahın maksimizasyonu mümkün değildir.

Şu varsayımlar gerçekleşirse ancak o zaman toplum refahını maksimize eden bir seçim sonucuna ulaşılabilir; Bu koşullar şunlardır.

Arrow'un Olanaksızlıklar Teoremi

a) Üç veya daha fazla seçenek olması ve bunların ikişerli oylanabilmesi gerekir.

b) Kişi ve toplum tercihleri arasında olumlu ilişki: Sonuçta ortaya çıkan sosyal refah fonksiyonu tek bir sosyal sıralamaya imkân vermelidir.

c) ilgisiz seçeneklerin atılabilmesi: Alternatiflerden birisi çıkartılınca sıralama bozulmamalıdır.

d) Seçmenlerin egemenliği: Bireyler alternatifler arasında rahatça seçim yapabilmelidirler.

e) Diktatörlüğün olmaması: Alternatifler konusunda dikte olmamalıdır.

Bu sayılan varsayımları sağlayacak bir oylama sistemi yoktur. Bu nedenle kolektif kararlar konusunda merkezi otorite (diktatörlük) kararı gereklidir. Ancak diktatörün kararı bireylerin kararlarıyla uyumlu olmalıdır.

Ahmet: X>Y>Z	X-Y oylamasında X (2) > Y (1) oy.
Berna: Y>Z>X	X-Z oylamasında Z(2) > X(1) oy.
Ceyda: Z>X>Y	Y-Z oylamasında Y (2) > Z (1) oy.

SIRALAMA : X> Y> Z > X

Arrow'un Olanaksızlıklar Teoremi

Tek boyutlu bir konuda oylama paradoksunun ortaya çıkmasının nedeni bazı tercihlerin çift zirveli olmasıdır. Yukarıdaki örnekte Ceyda'nın tercih sıralaması çift zirvelidir. Oylama paradoksunun çözümü için bütün tercihlerin tek zirveli olması gerekir.

Siyasal Süreçte Ortaya Çıkan Maliyetler

Basit çoğunluk modelinde üç tür maliyet vardır. Şekilde gösterirsek;

Katlanma Maliyeti (Dışsal Maliyet): Kendi tercihi seçilmeyenler, seçilen tercih karşısında istedikleri hizmetlerin maliyetine katlanmak zorundadırlar. Bu maliyete dışsal maliyet denir. Nüfus arttıkça katlanma maliyeti nispi olarak azalmaktadır.

Pazarlık Maliyeti (Karar Alma Maliyetleri): Kişilerin kendi tercihlerinin seçilebilmesi için başkalarını ikna etmek amacıyla yaptıkları maliyete denir. Pazarlık maliyeti, nüfus artıkça artmaktadır.

Toplam Maliyet: Bu iki maliyetin toplanmasıyla toplam maliyet bulunmaktadır. Yapılan oylamada, pazarlık maliyeti ile katlanma maliyetinin toplamının yani toplam maliyetin minimum olduğu nokta optimal oy orannın belirlendiği noktadır. Toplam maliyetin minimum olduğu noktada basit çoğunluk modeli en etkindir.

Arrow'un Olanaksızlıklar Teoremi

- Kollektif Karar Almada Bir Oylama Kuralı İçin Aşağıdaki Kriterler Gereklidir:
  - Seçmenlerin tercihlerinin sıralaması ne olursa olsun netice alınabilmelidir.
  - Bütün muhtemel Çıktılar Sıralanmak zorundadır.
  - Bireysel tercihleri tatmin etmelidir. A>B ise A netice olmak zorunda.
  - Tutarlı Olmalıdır. A>B B>C ise A>C olmak zorunda.
  - Geçersiz Alternatiflerden Bağımsız Olmak Zorunda. Seyahat ve dış yardım seçenekleri sıralarken bunu AIDS tedavisi gibi bir alternatife ilgi kurarak yapmamalıdır.
  - Sosyal tercihler bir bireyin tercihlerini yansıtamaz.

Arrow's Olanaksızlıklar Teoremi

- Bütün makul oylama kuralı adaletsiz olma gibi bir potansiyele veya çelişkili (paradoksal) sonuçlar üretme potansiyeline sahiptir. Tutarlı oylama kuralları bulmak imkansız değildir ancak garanti edilemez.
- 1. Seçmenlerin yapısı ne olursa olsun bir karar üretebilmelidir.
- 2. Tercih alanı sınırlanmamalıdır.
- 3. Pareto ilkesini kabul etmelidir.
- 4. İlgisiz almaşıklardan bağımsız olmalıdır.
- 5. Rasyonellik varsayımı gerçekleşmelidir.
- 6. Diktatörlük olmamalıdır.

Çıkar Grupları Teorisi

- Çıkar grubu terimi, genel anlamıyla yasama organına yönelik lobicilik yapmaya ilişkin organizasyonal yapının oluşumunu ifade eder.

- Vatandaşlar, çeşitli nedenlerle -örneğin bir kamusal malın üretimini, bir yasanın parlamento tarafından kabulünü sağlamak veya istemedikleri bir yasa tasarısının yasalaşmasını önlemek için bazı gruplar içerisinde hareket edebilirler

- Politik süreçte yer alan seçmenin, tek başına hükümeti ve hükümetin uygulayacağı kamu politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda etkileme gücü daha sınırlıdır.
- Bu nedenle bazı seçmenler, ortak hareket ederek özel bir çıkar grubu oluşturabilirler
- Böylece hükümet karşısındaki politik etkilerini artırmaya çalışırlar

- Çıkar gruplarının üyelerinin lehine hareket etme yeteneklerinin övüldüğü çoğulcu demokrasiye yönelik bir eleştiri getiren Olson, üyelerin grup organizasyonuna yaptığı katkıyı bir kamu malı saydığından, grupların kolektif çıkarları sağlayamayacağını savunmuştur.
- Bireyler, çıkar grubu aracılığıyla sağlayacağı faydaların sadece bir kısmını yeniden elde edebilecekleri için, rasyonel olarak tüm grup faaliyetlerine katkı sağlamayacaklardır veya bir grubu organize etmenin maliyetlerine katlanmayacaklardır.

- Bu problem (bedavacı sorunu), özellikle çıkarın küçük olduğu ve üye sayısının fazla olduğu gruplarda ortaya çıkar.
- Çünkü böyle bir grup ta herhangi bir bireyin bir liderlik görevi üstlenmesini sağlayacak teşvikler yetersizdir.
- Organizasyonun maliyetleri grubun büyüklüğüne bağlı olarak artar.

- Daha küçük grupların üyeleri, grup içinde bulunmaktan daha fazla fayda sağlarlar ve daha düşük organizasyonel maliyetlere katlanırlar.
- Böylece küçük çıkar gruplarının seçmen tercihlerini yoğun bir biçimde kontrol altına alarak vergi mükellefleri ve tüketiciler gibi küçük çıkarlara sahip daha dağınık gruplara hakim olması mümkün hale gelir